

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI.

MIJEN TOIR

LETN. 24

1936-1937

Štev. 8

Vsebina 8. številke:

Francè Jesenovec, Več veselja 169 / I. K., Hrepenenje 171 / Ivan Čampa, Kadar srce zacvete 172 / Janko Mlakar, Spomini 177 / R. T., Večer 180 / J. L., Dr. Jože Debevec 181 / Dr. Vilko Novak, Slovenska zemlja v pripovedništvu 184 / Prof. Albin Zabkar, Težkoče številke II 186 / M. A., Sol in poper.
OBZORNIK: Nove knjige 189 / Pomenki 191 / Zanke in uganke 192.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odg. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju.

Celoletna naročnina za dijake Din 30., za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoliških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino z vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Dr. Ivan Pregelj -

PLEBANUS JOANES

(VIKAR JANEZ)

Roman, ki ga je označila vsa književna ocena za eno najmočnejših in najboljših slovenskih pripovednih del, opremljen z nujnim tolmačem tujih izrazov, glede zgodovinskih in krajevnih motivov i. p., naj bi imel

VSAK DIJAK!

Zato je tudi cena za dijake znižana, da si more knjigo vsak nabaviti; stane broširana Din 7·50.

TISKOVNO DRUŠTVO V KRANJU r.z.z.o.z.

FRANČE JESENOVEC :

VEČ VESELJA

Je pač tako, da je Bog človeku radi krivde odločil, da bo v tej solzni dolini, ki mu rodi trnje in osat, jedel v potu svojega obraza trdo prisluženi kruh. Če je za katero dobo veljalo to božje prekletstvo, ki si ga je človek nakopal, velja to v današnjih težkih dneh socialne, gospodarske in duhovne stiske. Če za kak narod, velja to za naš slovenski narod, ki je pel v dolgih stoletjih germanske sužnosti svoje lirske pesmi le prerad o žalosti in tugi in ki ga je po pravici imenoval Gregorčič v svoji pesmi V pepelnični noči „ubogi narod moj“.

Slovenski študent je člen tega ubogega naroda, je ud današnje zbegane družbe. Zato ni čuda, če je tudi njemu skoroda zamrl smeh na ustnicah in če je tudi študent postal borec za vsakdanji kruh. Sicer je res, da tudi v prejšnjih dobah zanj ni bilo kaj prida boljše. Če mu ni sreča naklonila bogate stipendije, je moral jesti trd kruh instrukcij ali pa čakati v bedi in pomanjkanju na težko prisluženi honorar pri kaki slovenski reviji. Vsemu temu je danes še huje, vse to je danes še ostreje zadelo študenta, kmetskega in delavskega, uradniškega in obrtniškega.

Dom naj bi študentu nudil čistega domačega družinskega veselja! Toda kako? Na kmetih prede trda, vse je v delu, da se vsaj skromno preživi in odplača svoje davščine. Kje je potem čas za veselje? V delavski družini je še slabše, saj tamkaj za študenta sploh ni več dóma. Oče in mati morata zgodaj zjutraj na delo v tovarno, zvečer pa se izmučena in trudna vrneta domov in ležeta k počitku. Drugo jutro se začne pesem znova in tako traja vse dni. Kje je potemtakem dom veselja za delavskega študenta? Pa v gosposkih in bogatih hišah ni prav nič boljše. Tu je oče ves dan v trgovini ali v pisarni ali v delu za kopičenje bogastva, mati pa hodi podnevi po mestu, k prijateljicam, zvečer pa po kinih in gledališčih in zabavah. Tudi za tega študenta ni dóma, ni domačega družinskega veselja in miru.

Šola naj dá študentu veselja! Kako, če pa je danes vsa polna najraznovrstnejših predmetov, ki z njimi trpa študenta, da mu komaj dá dihati? Čas drvi, svet drvi, civilizacija drvi. V tem strašnem hrupu in

vrtnicu ni niti trenutka časa za oddih, veselje, zabavo. Čas je v ta svoj vrtnec potegnil tudi šola. Če je že pred petindvajsetimi leti dejal o šoli pedagog Hilty v svoji znani knjigi „Sreča“, da „nam današnja šola vzame velik del naše vesele mladine in naše telesne svežosti“, bi v marsičem to isto mogli tudi danes ne le ugotoviti, ampak celo debelo podčrtati.

Knjigi a naj bi dijaku nudila veselja in razvedrila! Saj je res, da naša slovenska književnost uspeva že štiri sto let, saj je res, da nam izkazuje že prelepa dela in sega s Prešernom, Cankariem in Župančičem v prav visoke vrhove svetovne književnosti, toda kje in koliko je v naši lepi knjigi humorja, šale, dovtipa? Murnik in Milčinski pa še nekaj humorističnih črtic tega ali onega pisatelja — in že je ves naš zabavni indeks knjig izčrpan. Je že tako, da je naš slovenski značaj resen, da se tudi preprosti Slovenec šele ob kozarcu evička malo porazveseli in nasmeji, sicer pa rajši žalostno toži, kot dekle z rožmarinom, ki je obupalo nad srečo tostranskega življenja in z vero v posurtno življenje šele poje: „Tam vesela zmeraj bom“. Ali pa kot Slomšek vzdihuje: „Preljubo veselje, oj kje si doma?...”

Ali po vsem tem in takem res ne more in ne sme biti slovenski študent nikoli vesel, razigran in dobre volje? O, pač! Te besede niso pisane zato, da bi samo ugotovljale žalost in resnost naših težkih dni, marveč da pokažejo, da veselje je in da ga najti moramo! Zato naj ga tudi pokažem. Naj pokažem tri poti, ki naj po njih slovenski študent krene, da pride do veselja.

Sam Odrešenik se je v Kani Galilejski udeležil veselja in zabave na ženitnini in tudi naš preprosti slovenski človek pravi, da ima veslega človeka še Bog rad. Res, rad ga ima in tudi v svetnika ga je že poveličal. V spomin mi prihaja veselo življenje svetega Frančiška Asiškega. Nekje sem bral, da je mladi Frančišek v svojem rodnem mestu Assisiju zbral okrog sebe veselo družbo, katere „kralj“ je bil sam in ki je z vsem navdušenjem gojila „gaia scienza“, pravcato „vedo“ o veselem življenju. In to veselje je bilo pri Frančišku pristno, notranje, medtem ko je bilo v istem času po drugih italijanskih mestecih le zunanje, le moda tistih dni. V rodno mesto je prinesel veselje, ga razširjal po vsi Italiji in ga zanesel celo v katoliško cerkev, v cerkvene redove in samostane. In pod njegovim vodstvom je katoliška mladina zarajala. Vse njegovo veselje pa je prevevala skromnost in preprostost. Vse je bilo tako naravno, nič pretiranega, nič čutnega in osladnega, nič napačnega in razuzdanega ni bilo v veselju mladega Frančiška. Frančišek Asiški nam je pokazal prvo pot do pravega veselja in ta pot vodi v cerkev, k Bogu, v globoko vero. Njegovo veselje je izviralo iz njegovega življenjskega gesla „per amor di Dio“. To je vse tisto veselje, ki ga dom in knjiga in šola in ves svet ne morejo dati, dati ga more edino le Bog sam. Srečen tisti študent, ki se more povzpeti do tega najiskrenejšega, najidealnejšega, do svetniškega veselja. Ta prva pot do veselja vodi po globinah tvoje duše, razprede-

na je po življenju iz Boga in za Boga in te pelje do najpopolnejšega veselja v uživanju Boga samega v nebesih.

Žal, nam povprečnim zemljanom ni mnogokrat dosegljiv ta najidealnejši vir veselja. Pa vendar tudi za slovenskega študenta klije premnogo, če ne nebesnih pa vsaj zemeljskih virov veselja. Modra cvetka romantike naj vzklije zopet zanj, veselo truba dursko življenje naj zaživi v njem, malo po don kihotsko naj zadiha naš študent! Zakaj je vendar skoroda zamrla v študentovskih ustih tista vesela in poskočna študentovska pesem:

„Če študent na rajžo gre,
dobro pije, dobro je!“

Ali ne bi v to kruto vsakdanjo realnost naših dni, ki je prečesto naravnost prozaična, zopet poklicali študenta s popotno palico, ki bi obiskoval župnišča in gostilne, se povsod lepo okrepečal brez krajcarja v žepu, bi živel brezskrbno življenje v veselju in v sreči in bi v zadovoljstvu preživel počitnice po slovenskih vaseh, da si tam zopet nabere moči in volje do dela in študija v mestu? To vam je, glejte, druga pot do premembe naših mrkih delavnih dni v veselo, pojočo nedeljsko jutro, pot iz zimskega mraka v živahni in cvetoči pomladanski poldan.

Iz cerkve in romantike pa je treba ponesti veselja tudi v domove, v šolo, v knjige. Kaj pa je treba drugega spremeniti, kakor da zamenjamo strogost in red in hlad, ki veje v šoli in knjigi, s toplo ljubeznijo. Ljubezen v domove in v šolo in v knjige, tople socialne ljubezni do bližnjega, ljubezen med starši in otroki naj se poživi, vzgojitelj naj vzljubi mladino, ki jo vodi, in knjiga naj nas pelje v kraljestvo lepote in sreče, pa bo slovenski študent zopet vesel in zadovoljen in srečen, kot je bil v nekdanjih dneh.

Kako lahke in preproste so vse te tri poti do veselja. Iz materializma naj se študent dvigne k idealizmu, iz mrkih dni hladne in trezne civilizacije naj poseže v globine srčne kulture, iz suhe znanosti naj obrne pogled v kraljestvo lepote in poezije, v skrite kraje, kjer cvete modra cvetka, kjer mu poje modra ptica prelepe pesmi tihega in zadovoljnega romantičnega veselja. Ali ne boš krenil po njih?

I. K.:

HREPENENJE

Ko bi že vendar čas prišel,
da polje bi vzcvetelo
in sonce bi me grelo,
ko bi med travami samell!

Nemir, ki se je v srcu vnel,
raztresel bi po polju
tedaj, ko po podolju
narahlo veter bi zavel...

KADAR SRCE ZACVETE...

Dijaška zgodba.

8.

Proti koncu maja je bilo. V spalnici dijakov privatistov so po kosilu sloneli na posteljah štirje pripravniki. Naravnost blažljivo je bilo zlekniti se v tem času, ko je glava kot vulkan od napetega učenja, za nekaj kratkih trenutkov na mehko posteljo.

Vsi štirje so kadili, kajti sem je le redko kdaj zašel kak nadzornik.

„Zmeraj bolj me skrbi, kaj bo, čim bolj se približuje konec. Čim bolj se učim, tem bolj se mi zdi, da nič ne znam, izpiti so pa tu-le.“ je tožil sedmošolec Stane, resen fant, ki mu ni bilo za šale in je kar naprej tičal pri knjigah.

„Pojdi, pojdi! Kar bo, bo!“ ga je miril njegov rojak Leo, zanikrnež, ki je že dvakrat pogorel pri izpitih v peti. „Če še letos ne naredim, pojdem k vojakom, pa bo!“

„Imaš prav!“ je dejal tretji. „Ti kar lepo hodi tja pod gozd z dekleti! Saj profesorji nič ne vedo in mislijo, da si kot božji volem.“ To je dejal v tako malomarno porogljivem tonu, da je onega kar spelalo, kajti bilo je ravno nasprotno res.

„Kaj pa ti, si že dobil prošnjo od ministrstva?“ je nekdo vprašal Vaneta, ki je ležal na postelji pri peči in gledal pod strop.

„Seveda!“ je odvrnil. — „To se pravi: ne!“ je potem hitro popravil.

Vsi trije so se zakrohotali.

„Tudi tebi se že mešajo pojmi kot Stanetu.“

„Saj se mi lahko. Ne vem, kaj počenjajo tam doli, da mi ne pošljejo rešitve. Pa če so vam trem ugodili, bodo menda tudi meni.“

Tedaj je nenadoma pridrsal neki četrtošolec v spalnico in povedal Vanetu, da je prošnja prišla in da naj prinese takoj denar za šolnino k ravnatelju.

Strahóma se je napravil Vane k upravitelju. Bal se je tega človeka, ki je s črno kapico na glavi vedno hodil prav oblastno po dvorišču in na eno nogo čotal. Ali mu bo dal toliko vsoto, če mu še zvezkov ni hotel zadnjič zaupati na dolg? Pa saj to je vendar nujno, gotovo bo dal.

„Gospod upravitelj, danes je prišla rešitev moje prošnje in prosim, če bi dobil denar za šolnino.“

„Kakšen denar? Pri meni nimate nobenega denarja“ ni hotel razumeti upravitelj.

„Vem, da ne, ker teta še ni poslala. Ne more vsega tako hitro. To pa moram že danes nesti in teti ne morem takoj sporočiti, da pošlje.“

„Jaz ne bom nikomur plačeval šolnine!“

„Kdo pa pravi, da boste vi plačevali, gospod upravitelj?“ se je ustrašil Vane.

„Kdo drugi? Kje bo pa teta vzela, da vam bo dala. Saj še mesečnine ne more plačevati.“

Vane je ostrmel. V dno srca je bil užaljen radi grobih upraviteljevih besed. Stal je nem sredi sobe in premišljal, kaj naj naredi. Znova je prisil:

„Gospod upravitelj, pa mi dajte, prosim, vsaj toliko, da grem do tete z večernim vlakom.“

„Pravim, da ne dam vam nobenega denarja. Je zastonj! Kar pojdite!“

„Pa naj zdaj radi tega ne polagam izpita, ko sem že toliko časa tu-le? Saj moja teta še nikdar ni nikomur ostala dolžna niti pare ne,“ jo je zagovarjal.

„Kaj me briga! Dovolj ste imeli časa za preišljevanje, kje boste dobili denar. Kako pa si upate misliti na izpite?“ ga je ošinil z očmi in mu obrnil hrbet.

Vane je vedel, da pri tem odurnem človeku ne bo opravil nič več. Zdaj ni utegnil misliti niti na to, kako ga je upravitelj žalil. Iskati je moral denarja za vlak.

Ko je vzgojnemu voditelju povedal, kako je opravil glede denarja, so prišle temu solze v oči od sučutja. Poznal je upravitelja in ga zaničeval, a ni mogel nič proti njemu, ker je bil denarno tudi odvisen od njega. Ponudil pa je Vanetu voznino za vlak in Vane je v srcu sklenil, da mu tega nikdar ne pozabi.

*

Lenčka je bila sama doma in je pomivala po večerji.

„Kaj neki je to, da se mi danes že ves popoldne kolca?“

V odgovor je pozvonilo v vratih. Šla je odpirat in ustrašila se je do mrtvega: na pragu je stal Vane.

„Križ božji, kaj je, da si prišel na noč?“

Ko ji je opisal v kratkih besedah popoldanski dogodek, je obnemela od groze.

„Tako je! Tak zdaj še izpitov ne moreš delati? Fant moj, če nad teboj in nad menoj ne leži neko prekletstvo...“

„O, leži, leži! **Hodiva v sencih denarja,**“ je rekel in se sesedel na stol.

V kuhinji je nastala mučna tišina. Tudi Lenčko je silno stisnilo in začela je jokati.

„Toliko je ljudi na svetu, ki jim je poštenost deveta briga, a jim zaupajo, zato ker imajo, pa čeprav so prigrboljufali; človek pa tako gleda, da vrne vsak najmanjši krajcar, pa nima zaupanja. Če to ni v nebo vpijoč greh...“

„Še kaj drugega,“ je zaškrtal Vane.

„Pa zdaj vendar ne smeš pustiti, ko sva že toliko napravila v zavodu. Koliko pa bi rad?“

„Pet sto.“

„Moj Bog! Saj so vendar vsi norci! Kje pa naj vzamem, ljubi moj otrok? Naj grem krast?“

Še nikdar ni govorila tako. Vane je spoznal, da se ji je podrlo v srcu nekaj lepega.

„Kje boš pa spal, ko si na noč prišel?“ je vprašala čez čas.

„Pri gospe Čičkovi, saj jo poznaš, sem jo že prosil.“

Potem je spet utihnilo. Slišati je bilo samo Lenčino globoko dihanje. Vane je vedel, da ji srce dela v stopah in da silno trpi. Nekaj je hotel reči, a je požrl. Še dolgo je vladala mučna tišina. Potem je teta skoraj dahnila:

„Pridi jutri! Prosila bom na posodo kjerkoli. Bog pomagaj!“

Še nikdar se ni zgodilo, da bi Vane poljubil teto. Ta trenutek pa je planil k njej in se je privil okrog vratu.

Potem je oddivljal v noč, kot da bi ga bilo sram.

9.

Odlomek iz Vanetovega dnevnika:

17. maja. — Še mi brni po ušesih ropotanje koles. Neprestano slišim tisti refren, ki me je včeraj, ko sem se peljal k teti, navdajal z grozo: „Po denar, po denar...“

Dà, denar, zdaj sem ga že oddal. Kako me je žgal, ko sem ga nosil na prsih! Ta denar, ki mi ga je dala teta s toliko ljubeznijo. Zakaj mi ga je dala? Zakaj me ni nahrulila tako kot upravitelj? Prav lahko bi me in prav nič bi se ne čudil... Rajši bi videl, da ga ne bi bil dobil. Potem bi bil obupal nad vsem in bi bil šel kar na slepo po poti, ki jo hodim. Zdaj pa je toliko pomislekov v moji duši...

19. maja. — Z učenjem sem zaključil, zakaj ni mi več ostati pri knjigah. Kar znam, znam. Ne morem več: vse se mi mêde. Na moji duši leži težka môra in vest mi ne da miru. „Nehvaležnež!“ Tako mi očita in ne vem zakaj.

20. maja. — Komu naj potožim svojo bol? Ni ga, ki bi se mu razodel, ki bi ga vprašal za svet. Prav sam sem. Zdi se mi, da blodim po teminah, iz katerih ni povratka. Kje si, ki mi boš razgnal dvome in pokazal pravo pot?

21. maja. — Sovraštvo, samo sovraštvo me je. Sovražim ves svet in samega sebe. Ali sem količkaj podoben teti, ki ljubi, samo ljubi, ki ne gleda ne na levo ne na desno, ki vse razume in vse odpušča, ki samo daje in ne pričakuje nobenega plačila? Kaj je pravo: sovraštvo ali ljubezen, svet brez Boga ali z njim?

25. maja. — Danes smo bili na izletu z gimnazijskim katehetom, ki bo moj razrednik pri izpitu. Zakaj sem šel, sam ne vem, a zdi se mi, da je bilo prav. Kako drugačen je ta človek, kot so navadni profesorji! „Danes ni med nami nobenega razločka, samo tovariši smo,“ je dejal in dovolil, da smo delali, kar smo hoteli. Igral je z nami najbolj neumne igre in jedel je z nami isto kot mi. In kako se je pogovarjal! Človek mora postati zaupljiv do njega. Zdaj razumem, zakaj ga imajo tovariši tako radi in kar tekmujejo, kdo se mu bo bolj naučil... Še bi rad prišel z njim v stik. Povedal bi mu vse, kar me teži. Morda bi me prav on razumel...

24. maja. — Znova sem skušal danes potopiti se v knjige, a zastonj. Ne gremi v glavo nič več. Vedno znova se zalotim v drugih mislih. Kaj bo? Še teden dni in izpit je tukaj. In čudno se mi zdi, da me prav nič ne skrbi, kot bi bilo samo po sebi umevno, da bom zdelal. In vendar se mi zdi, da nič ne znam...

25. maja. — Zakaj ne grem h katehetu in mu ne razodenem vsega? Zakaj si skušam dopovedati, da ga sovražim prav tako kot upravitelja, kot Mejačeve, kot — Nives? — Da, Nives! Kdaj sem se poslednjič spomnil nanjo, ki me je pahnila v tak pekel? Ali sem kdaj pomislil, kaj se je godilo v njej tedaj, ko je izgovorila tiste grozne besede? Mar ni storila tega iz otročarije? Če je, zakaj jo potem sovražiti, zakaj zaradi tega zaničevati ves svet? Zakaj se odtujiti Bogu? Da, tega ne razumem. Zakaj se radi tega vdajati brezplodnim sanjam, ki nikdar ne bodo postale resničnost? Zakaj v hrepenenju po maščevanju stiskati pesti? Mar teta dela tako? Če bi, kaj bi bilo z menoj...

27. maja. — Vsako nedeljo moramo v cerkev. Dozdaj sem se med pridigo vedno izmuznil iz cerkve in se proti koncu maše spet vrnil... Danes pa sem ostal. Slišati sem hotel, kako katehet govori... Mar je današnja pridigo napravil nalašč zame? Saj sem njegove besede pil kot opojno vino. Odkrival se mi je popolnoma nov svet. Govoril je o poslanstvu krščanstva pri obnovi socialnega reda. „Ne z rušenjem avtoritet in kulturnih vrednot, temveč s svetlo idejo vere in krščanske ljubezni bo prišel na svet nov in pravičnejši družabni red. Ne sovraštvo in maščevanje, temveč odpuščanje in ljubezen, to je tisto, ki vedno daje in ne vpraša, kaj bo dobilo v povračilo...“ Pritrditi moram. Kako da nisem že prej izprevidel vsega tega? Saj je tako jasno.

29. maja. — Veliko je odpuščanje, toda jaz ne morem, ne morem. Prevelika je žalitev, ki so mi jo zadali...

31. maja. — Samo še kratka noč in — začnemo. Kaj bo? Tako se bojim...

1. junija — Tri naloge smo imeli danes in proti koncu sem bil tako zbit, da sem moral ven. Na stranišču sem dobil tovariša Kalana, ki dela čez osmo in ne stanuje v kolegiju. Poznam ga radi tega, ker mu dijaki pravijo „boljševik“. Posojal mi je knjige, iz katerih sem študiral socializem, in prijatelja sva bila. Ves se je tresel od razburjenja in pravkar si je prižigal cigareto. Tudi meni se je zahotelo kaditi, a nisem imel nič pri sebi. Prosil sem ga za polovičko, ker sem videl, da ima v srebrni dozi polno cigaret. „Kaj si nor,“ mi je dejal, „ne veš, da moram imeti tole za ves teden?“ Tako! — In jaz vem, da že nocoj ne bo tistih cigaret več... Kaj tako delajo marksisti, katerim Kalan z vso dušo pripada in ki so tudi mene zvalili v svoj krog? In v tem krogu naj se sukam jaz? Saj jih je samo hinavstvo in prevara. Ali pa ne vedo, kaj hočejo, in uganjajo socializem radi mode? Z gnusom se bom obrnil od vsega. Vse je prevara, sama prevara. Tudi marksizem je prevara...

4. junija. — Še jutri in konec bo. In upam, da bo šlo srečno. Saj se katehet besno poteguje zame. Če ni drugače, se tudi sporeče s profesorji radi boljšega reda... In potem pojdem. Da, pojdem. H katehetu. Če sicer ne, že zaradi hvaležnosti. In kaj naj bi odlašal? Čimprej se rešim tega pekla, tem boljše. Vse mu povem in se mu razkrijem do golega...

5. junija. — Vse je šlo srečno. In ne majhno zahvalo za to sem dolžan katehetu. V dveh bi bil moral pasti, pa me je rešil. Letal je od Poncija do Pilata. Jutri pojdem in se mu zahvalim.

6. junija. — Ne morem si kaj, da si ne bi na dolgo in široko zapisal današnjega dueva v spomin. — Ko sem popoldne potrkal pri katehetu, mi je srce delalo v stopah. Nihče se ni oglasil, a kljub strahu sem po ponovnem trkanju vstopil. Ostrmel sem: v mali in do skrajnosti preprosti sobi je bilo vse živo. Katehet sam je igral z nekim sedmošolcem iz kolegija šah, nekateri mlajši dijaki, ki jih večinoma nisem poznal, pa so stikali po njegovi knjižnici, se valjali po otomani in se kar na tleh fizičkali. Toliko je bilo smeha in vpitja, da sem se kar čudil, kako moreta biti ona dva tako zatopljena v igro. Ko so me zagledali, je vse utihnilo.

„No, prijatelji, za danes naj bo dovolj, boste pa še jutri prišli, kajne?“ je dejal katehet in kot bi mignil, so se poslovili vsi nasmejani. Tudi oni od igre je vstal in po kratkem pozdravu zapustil sobo z obljubo, da še pride.

Ko sva bila sama, mi je katehet ponudil roko: „No, tudi ti si prišel? To je lepo od tebe. Si zelo zmučen od izpitov, kajne? Vem, taka stvar ni malenkost, hujši je kot matura.“

Debelo sem ga gledal, ker me je kar tikal, vendar se mi je s tem silno prikupil. Da, ta človek tovariško občuje z vsemi.

„Se ti čudno zdi, da sem imel cel ograbek vrabcev v sobi, kajne? Vsak dan pridejo, včasih še več. To je moje veselje, da morem biti z njimi. Zaupni so in vsako stvar mi povedo. Vsak dan moram svetovati, krotiti in pridigovati, a nikoli ne biti hud. Dijaka ne smeš nikdar zgrda. Ti si že velik in veš to, kajne?“

Kaj je bilo vse to pripravljjanje, da bi mu tudi jaz razlil svojo ubogo in razcapano dušo? Morda. Hotel sem se mu zahvaliti za pomoč pri izpitih, a ni hotel nič slišati, češ da se to razume samo ob sebi. Potem mi je nalil likerja in mi ponu-

dil kruha in medu. Pogovarjala sva se o vsakdanjih stvareh. Nisem in nisem se mogel odločiti, da bi začel s svojo izpovedjo. In zdelo se mi je, da je čutil, kako rad bi mu nekaj povedal, in vedel je, da si ne upam. Zato je začel sam napeljevati.

In tedaj se je odprlo. Pripovedoval sem mu na dolgo povest o Nives, o teti, o denarju in o vsem, o vsem. Zdi se mi, da sem govoril več kot eno uro in ves čas me je verno poslušal.

„Tako, gospod profesor, zdaj veste vse in zdaj vse sodite!“

Opazil sem, da ima rosne oči. Premišljal je nekaj časa, potem pa dejal.

„Odlično si zaslužil za to povest. Ni karsibodi!“

Pofem se je zagledal nekam skozi okno in dejal bolj sebi kot meni:

Dà, dà, zaljubljenost, to je huda stvar. Prav nič nimajo prav tisti, ki se posmejujejo takim rečem in pravijo, da so mladostne otročarije. Ko bi bili sami na podobnem mestu, bi že videli. To je najvažnejša preizkušnja, ki doleti prav vsakega dijaka. Nekateri gredo brez bolesti mimo nje, drugim pa je lahko v pogubo. In če se temu pridruži še pomanjkanje, ki ga mlad človek občuti mnogo bolj kot kdo izmed starejših! Vse polno želja je v dijaku in ko vidi druge, ki imajo vsega v izobilju, začne premišljevati, zakaj mora biti prav on med nesrečnimi zapostavljenici. Tako se mu vzbuja stud do vsega, zato hoče v mladostni nepremišljenosti preobrniti svet in se tako razbija ob valovih, ki butajo obenj. Prav nič se ne čudim, če si hodil po takih potih, in nobene obsodbe nisi vreden.“

Pogledal me je in najina pogleda sta se za trenutek srečala. Oh, ta njegov pogled! Če bi mi bil zdaj ukazal, da naj počnem karkoli, bi bil storil brez premisleka.

„Kajne,“ je nadaljeval, „ko bi bil najbolj potreben tolažbe, nisi imel nikogar, ki bi te bil razumel. V šoli so bili profesorji morda še strožji s teboj, ker se nisi učil. O teti pa sam praviš, da ji nisi hotel povedati ničesar, ker dobro veš, da ona tebe ne razume, ti pa nje ne. In da bi bil tedaj poiskal spovednika, ki bi ti prijateljsko svetoval, ti še na um ni prišlo. Prav nič se ne čudim, v stiski se človek ne spomni vsega. Glej, in tako se izgublja mladi ljudje...“

Spet je prestal. Potem sva se pogovarjala o teti, tej svetniški mučenici, kakor jo je imenoval, in o Nives. Prosil me je, naj iztrgam vse sovraštvo, ki ga čutim do nje, iz srea, otrok da je bila tedaj, ko mi je tisto rekla, mestni otrok, ki čuti in misli vse drugače kot kmetiški fant... In še dalje sva debatirala o marksizmu, o veri in o zakramentih, ki da so edino sredstvo, ki obvaruje človeka ob takih prilikah zablod. In vsaka njegova beseda mi je bila kakor olje na pekočo rano. Dà, ta človek, ki niti malo ni tak kot drugi profesorji, niti kot drugi duhovniki, mi je pokazal pot nazaj in naprej. Šele zdaj sem spoznal, kako daleč sem bil zablodil. O, nikdar mu ne bom pozabil!

Pri slovesu me je prav narahlo pokrižal. „Gospod profesor, prosim vas, bodite jutri v cerkvi!“ sem mu dejal. Prikimal je, kakor da bi se mu zdelo samo ob sebi umevno. Mračilo se je, ko sem odhajal, v meni pa je bilo svetlo, tako svetlo... In je še zdaj...

8. junija. — Prav sam sem v sobi. Po vsej hiši vlada mir, ker so vsi dijaki že odšli na počitnice. Jaz pa uživam sveto spokojnost in mislim naprej in nazaj. Tako sem vesel! Pri obhajilu sem bil zjutraj, prvič po dolgem, dolgem času. O, kdo bi popisal vse občutke! To so trenutki, ki mi bodo ostali za vedno v spominu. Spet imeti Boga v svojem srcu! Spet. Saj ga prav za prav nisem bil še nikdar izgubil. Nisem bil bogataj, ne, samo tako zelo, zelo Bogu tuj sem bil, mrzil sem ga, kot bi bil on kriv vsega tega, kar sem moral prestati.

Pa še nekaj moram zapisati: teta mi je odpisala vsa vesela na sporočilo, da sem naredil izpit. O, dobra teta! In še nekaj mi je pisala — da so Ceneta zaprli radi komunizma. Moj Bog, ubogi Cene, torej tako? Moj zvodnik si bil, a nisem hud nate, le smiliš se mi, ker trpiš radi zmote. In groza me je, če pomislim, da bi me bila lahko doletela ista usoda kot tebe... O, če bi teta vedela, kako je bilo z menoj nekdanj in kako je danes, bi bila še bolj vesela.

Gledam nazaj: o kod sem hodil! Moj Bog, strah me je, ko premišljam: temà, blato, blodnje, nemir... Trst sem bil, ki ga v puščavti vetri majó... Gledam naprej: jasno je načrtana pot. Postati hočem značaj, ki vsako stvar sprejema z razumevanjem in ljubeznijo. Svetli so cilji in ravna so pota pred menoj. Po njih pojdem!

Ti pa, profesor predobri: zdravstvuj! Jutri odidem, da se doma napijem božjega sonca in moči. Drugo leto pa se povrnem in pomagal ti bom pri reševanju mladih duš...

(Dalje.)

JANKO MLAKAR:

SPOMINI

Milena.

(Dalje.)

V soboto po tem sprehodu sem imel verouk v osmem razredu zadnjo uro popoldne. Spraševal in razlagal sem kakor po navadi, zraven sem pa ostro opazoval deklice, če je katera kaj zamišljena. Milene niti pogledal nisem. Dvakrat sem mimogrede opazil, da je dvignila roko, pa se nisem zanjo zmenil. Po molitvi sem peljal deklice v vežo, nji sem pa ukazal, naj ostane v razredu.

Ko sem prišel nazaj, se je takoj spustila v jok.

„Zakaj jokaš?“

„Ali ste zelo hudi name?“

„Hud nisem, pač pa žalosten. Milena, če bi mi bil najboljši prijatelj povedal, da te je videl na Gradu s fantom, bi mu ne bil verjel. Tako sem zaupal vate. Sedaj pa to razočaranje! Zgodilo se mi je kakor tistemu, ki je mislil, da je zgrabil jeguljo, pa je bila kača.“

„Saj nisem kača.“ je zaihtela na ves glas.

„Seveda nisi, pa tudi jegulja ne. S tem sem ti hotel le povedati, kako neprijetno sem bil iznenaden. Kdo je pa ta fant?“

„Ivan Ferenčak, gimnazijec. Letos bo delal maturo.“

„Če bo dosti s teboj hodil po Gradu, ne bo prišel do mature.“

„To pa ne. Je jako priden. Ta semester je imel celo odliko.“

„Ali je že prvi semester s teboj hodil?“

„Ne, sva se šele v postu seznanila.“

„Seveda, post je ravno pripraven čas za kaj takega. No, koncem leta bo lahko vesel, če bo zdelal. Zaljubljeni fantje navadno niso odličnjaki; jih preveč dekleta motijo. Saj si tudi ti večkrat vsa raztresena. Kako sta se pa seznanila?“

„Zapazila sem, da hodi za menoj; potem mi je nekega dne, ko sem šla v mraku v prodajalno, dal kar na ulici pismo.“

„In ti si ga vzela, prebrala in verjela tistim zaljubljenim čenčam, pa ne veš, da te vodi za nos. Najbrže ima še kako drugo, pa se iz obeh norčuje.“

„Ne, gospod katehet, Ivan je jako pošten fant in ljubi samo mene.“

„Seveda, ti pa njega. Milena, te ljubezni bo sedaj konec. Kar izbij si fanta iz glave, bo za oba najbolje.“

„Jaz ne morem pomagati, če ga imam rada,“ je zopet zajokala. „Saj ste sami rekli v šoli, da se čustvo vzbudi v srcu samo od sebe.“

„Kajpada, to si si dobro zapomnila. Tega pa ne, da je potem od naše volje odvisno, če hočemo čustvo gojiti ali ga zatreti. Napak si že naredila, ker si pismo sprejela in prebrala. Rekla bi mu, naj si kupi punco iz lecta, če jo že hoče imeti. Potem bi se ti 'čustvo' niti ne bilo vzbudilo. Mislim pa, da še ni tako globoko, da bi ga ne mogla zatreti. Milena, ali ne veš, da taka ljubezen vodi naravnost v greh?“

„Ta že ne,“ je rekla nekam odločno. „Saj se bova poročila.“

„Tako, poročila se bosta? Kajne, takoj po maturi?“

„Tako po maturi ne. Najprej bo šel na Dunaj študirat jus, ko ga bo dovršil in bo dobil službo, se bova pa vzela.“

„Ali ti je obljubil zakon?“

„Da, in jaz mu zaupam. Saj je tudi mami dal besedo, da me bo vzel.“

„Tako?“ se začudim jaz. „Torej, tvoja mama ve za to, da hodiš s fantom na Grad kakor kakšna ničvredna deklina s svojim ‚Janezom‘.“²

„Ne, da sem šla z njim na Grad, tega ne ve,“ je vnovič zaihtela. „Samo to ve, da se imava rada. Gospod katehet, prav lepo prosim, ne povejte gospodični Šerc, da ste me videli s fantom. Nikdar več ne pojdem z njim. V četrtek je bilo to prvič in zadnjič. Saj sem se branila, pa me je slednjič le preprosil. Rekel je, da moram z njim, če ga imam res rada.“

„Vidiš, Milena,“ sem zagrabil za njene besede. „drugič bo pa še kaj hujšega od tebe zahteval in te zopet na ta način pregovoril.“

„Ne, ne, gospod katehet, jaz sem prepričana, da ne bo nikdar od mene kaj takega hotel, kar bi bilo greh. Verjemite mi, da je res jako pošten fant. Tudi mama pravi, da je zelo dober in pameten.“

„No, dober in pošten, to bi še verjel, ko se tako zanj vlečeš. Pameten pa ni, sicer bi rajši na maturo mislil, tebe pa v miru pustil. Milena, ubogaj me, in pusti to! Ali te ni škoda? Pomisli, preden bo ta fant mogel resno misliti na ženitev, bo preteklo najmanj osem do deset let. Koliko deklet bo še v tem času videl! Skušnja uči, da so tisti jako redki, ki poroče svojo prvo ‚ljubezen‘. Boš videla, da te bo pustil. Drugega ne boš imela od tega kakor žalost, in pa ljudje te bodo po ustih nosili. Glej, sedaj si šele v šestnajstem letu. Ali ni škoda tvoje lepe brezskrbne mladosti? Moj Bog, še včeraj si bila otrok, pa si že begaš glavo s stvarmi, ki še za odrasle niso vselej dobre. Slednjič se mi pa le zdi, da te ima fant za igračko. Pa te je res za kaj takega škoda.“

² ‚Janezi‘ so se imenovali vojaki domačega pešpolka.

„Ne, gospod katehet, pa me nima za igračo. Prav resno misli, da se bova poročila, in jaz tudi. Vi ne veste, kako lep in čist značaj ima. Mami je rekel, naj ga kar tika, in pri nas se počuti kakor doma.“

„Seveda, kakor doma. Vidim, Milena, da si do ušes vanj zatreskana; zato je vsaka moja beseda kakor bob ob steno. In če je tvoja mama s tem zadovoljna, imam jaz toliko manjšo odgovornost. Angel varuh naj te varuje; bojim se pa, da bo imel veliko opraviti. To zadevo bom obdržal zase, pa le pod tem pogojem, da ne boš nikdar več sama z njim okrog hodila. Opozorim te pa tudi na to, da ga nikdar ne sprejmeš, če si sama doma.“

„Najlepša hvala.“ se je oddahnila. „ker me ne boste gospodični Šerc zatožili. Obljubim vam sveto, da bom tako storila, kakor ste mi naročili. Ali ste še kaj hudi?“

„Ne, nisem hud. Jaz se vsak dan pri sv. maši spomnim svojih učenk. Od danes naprej bom pa zate še posebej molil, da bi te kmalu pamet srečala. Tako, sedaj sva opravila. Pa povej mami vse, kar sem ti rekel.“

„Bom.“ je obljubila ter odšla počasi po stopnicah. Bila je le nekoliko potrta.

Doma je materi res vse odkritosrčno povedala ter jo prosila, naj gre k meni in tudi ona pove, da razmerje z Ivanom ni nič hudega, marveč popolnoma resna zadeva. Mamica jo je seveda ubogala ter jo prišla naslednji ponedeljek „prat“. Takoj po prvih besedah sem spoznal, da je v svojo edinko zaljubljena. Na vse načine me je skušala prepričati, da je Milenina ljubezen nekaj čistega, poštenega in pametnega, ter je tudi fanta na vse pretege hvalila.

„Vidite, gospod katehet, jaz moram skrbeti za njeno prihodnost. Saj ne rečem, ker je pridna in nadarjena, bi jo lahko dala v pripravnico. Toda potem bi morala na kmete v službo, ker nimamo protekcije. Jaz se pa ne morem tako hitro od nje ločiti ter jo prepustiti sami sebi kje v hribih. Zato jo bom rajši dala h kakšni šivilji, potem pa v kuhinjo, da se bo naučila kuhati in šivati. Ko bo Ivan dovršil študije in dobil službo, se pa lahko poročita. Vem, da sprva ne bo veliko zaslužil. Bomo pa nekoliko večje stanovanje vzeli in skupaj stanovali.“

Milenina mati je bila sploh jako zgovorna gospa ter me je dobre pol ure morila. Iz vsega njenega govorjenja sem pa spoznal, da bi ne bil dobil Milene s fantom na Gradu, če bi ne bila imela tako „skrbne in preračunljive“ matere...

Milena se je pri šivanju in kuhanju čisto dobro počutila, kakor je kazala njena zunanost. Tekom naslednjih dveh let se je razvila v prav čedno deklico, za katero se je marsikdo ozrl, kadar je šla po ljubljanskih ulicah. Včasih sem jo na Starem trgu, na poti iz šole ali v šolo, srečal. Če sem imel čas, sva se nekoliko pomenila. Pri neki priliki sem jo tudi podražil, kako se ji „ženin“ obnaša.

„O, čisto priden je. Vi ne veste, kako lepa in pesniško sestavljena pisma mi piše. Lahko bi jih tudi vi brali, pa ne bi našli nič slabega v njih. Letos pojde o velikih počitnicah v Poljce na Gorenjsko. Tam

bo pri grofu Alfieriju za domačega učitelja. Tako se bo čez počitnice preživel ter bo še za Dunaj lahko kaj prihranil.“

Alfieri je sem poznal. Hodili so vsako leto v Poljče na letovišče. Imeli so vedno s seboj inštruktorja za malega Marija in guvernanto za Margareto. Najstarejša hči Lucija ni več potrebovala učiteljice, pač pa kavalirje, ki jih pa v Poljčah in sosednih Begunjah ni bilo toliko na razpolago kakor v Trstu, kjer so bili Alfierijevi ena prvih rodbin, Lucija pa na vseh prireditvah znana in občudovana krasotica.

Ko sem prišel nekega dne v drugi polovici julija na Zelenico, zagledam na trati pred stanom Ivana z Marijem. Sedela sta pri skledi kislega mleka ter jo hitro praznila. Prišla sta naravnost iz Poljč, lačna in žejna.

Ko sta se odteščala, me je prosil Ivan, ki se je takoj domačega naredil, da bi mu pokazal, kje bi kaj planik dobila. Ker nisem imel drugega opraviti, sem šel z njima, in natrgala sta vsak lep šopek cvetic, Mario za mamo in Margareto, Ivan pa za Lucijo.

Med potjo mi Ivan niti z eno besedo ni omenil Milene, pač pa mi hvalil konteso Lucijo, kako je z njim prijazna, ter mi zatrjeval, da se počuti pri Alfierijevih „popolnoma domačega“.

Zadnje dni počitnic sem šel čez Sv. Peter v Begunje. V gozdu nad cerkvijo sem našel Marija in Margareto, ki sta pod varstvom guvernante nabirala gobe, na trati poleg gozda pa Ivana z Lucijo. Kontesa je sedela na obraščenem parobku, Ivan je pa klečal pred njo ter zrl vanjo kakor v sveto podobo.

Kot dijak sem videl nekoč v menažeriji, kako so krmili udava (*boa constrictor*). Kača je ležala zvita na velikem zaboju, pred njo so pa postavili živega kunca. Udav ga je srepo gledal ter se mu z glavo počasi bližal. Ubogi zajček je nepremično vanj zrl, kakor bi bil začaran, ter tako čakal svoje usode. Ko se je kača naveličala te igre, je široko zazijala, zgrabila zajca in začelo se je gnusno požiranje.

Čudno, da mi je ta prizor stopil pred oči, ko sem zagledal Ivana in konteso Lucijo. Zaslišala sta me šele, ko sem bil že čisto blizu. Ivan je bil nekoliko v zadregi, Lucija pa nič. Odzdravila je hladno, a vljudno, ter rekla Ivanu, naj gre po otroka in guvernanto.

Jaz sem odšel proti Begunjam, prepričan, da Ivan Ferenčak ni tako dober in pošten fant, kakor sta ga hvalili Milena in njena mati, pаметen pa že celo ne.

In imel sem prav.

(Dalje.)

R. T.:

VEČER

V toplem vzdušju gaji v mrak šumijo,
tiho ptički od nekod žgolijo,
polja že v meglah temnijo,
zvon v večer slavi Marijo...
Misli moje vse v nebo gorijo.

Dr. JOŽE DEBEVEC

(Ob sedemdesetem rojstnem dnevu.)

Kdo izmed „Mentorjevih“ naročnikov ne pozna edinstvene trilogije „Vzori in boji“, „Do zmage“, „Iz dnevnika starega profesorja“? V tej trilogiji je dr. Jož. Debevec sam najlepše podal svoje življenje, ki je bilo, je in bo svetel vzor našemu srednješolskemu dijaštvu, akademikom in vsem kulturnim delavcem.

Msgr. dr. Jož. Debevec, prof. v pokoju, a še vedno aktiven direktor zasebne uršulinske gimnazije v Ljubljani, se je rodil 15. marca 1867 v Begunjah pri Cerknici, odkoder je prišel v ljubljanske šole in obiskoval gimnazijo od 1879—1887, nakar se je v zimskem semestru 1887—88 vpisal na dunajsko univerzo in poslušal klasično in slavistično filologijo. Radi gmotnih razmer je ta svoj studij prekinil in vstopil v ljubljansko bogoslovje, bil 1890 ordiniran ter nato od 1891 — 1892 kaplan na Breznici,

od februarja do avgusta 1892 kaplan v Trnovem, potem do oktobra 1895 prefekt v ljubljanskem bogoslovju, nakar je nadaljeval teološke studije kot gojenec Avguštineja na Dunaju in bil 1894 promoviran. Poslej je bil do 1898 prefekt v ljubljanskem Alojzijevišču ter medtem vpisan na filozofski fakulteti v Gradcu (klas. in slav. filologijo) ter napravil 1900 profesorski izpit. Ta leta je bil suplent na nižji gimnaziji v Ljubljani, od 1900—1910 profesor v Kranju, nato pa do 1924 profesor na sedanji klasični gimnaziji v Ljubljani.

Iz teh življenjskih podatkov vidimo, da je bil dr. Debevec ves čas v najožji zvezi s šolo in z mladino. Torej ni nič čudno, če so njegova najboljša originalna dela posvečena v prvi vrsti šoli in mladini.

Iz teh življenjskih podatkov vidimo, da je bil dr. Debevec ves nazijec pripravljal, da bi kdaj spretno zastavil pero in obogatil našo književnost. Iz istega vira tudi vemo, kako se je učil slovanskih in drugih jezikov, da bi izpopolnil svojo izobrazbo. Profesor Pleteršnik — kdo ne pozna njegovega Slovarja, prebogate zakladnice našega jezika? — je vzpodbudil sedmošolca Debevca, naj prevede iz češčine

Baluckega „Težke ribe“, kar je res storil in so izšle l. 1888. v Taliji, zbirki gledaliških iger.

Ob Debevčevem vstopu v ljubljansko bogoslovje so bogoslovci v semenišču ustanovili književno družino Cirilsko društvo ljubljanskih bogoslovcev, katerega je bil zlasti vesel dr. Frančišek Lampé, ustanovitelj in urednik Doma in sveta, upajoč, da bodo iz tega društva izšli dobri sotrudniki za njegovo revijo. Ni se varal. „Pomladni glasi“, katere je začelo izdajati 1891 Cirilsko društvo, ko mu je bil dr. Debevec kot četrtoletnik predsednik, so pokazali nove talente. Med njimi je bil tudi dr. Debevec, ki je priobčil povest „Cerkvica v gozdu“ in še dramatični prizor „V Rim!“ — Tedaj je spisal za Knjižnico CM družbe tudi prirske povestice „Ljubezen do mamice“, a se je skrill pod psevdonim Jos. Matejev.

„Časih ste me poznali, a zdaj že dolgo ne več.“ je pozdravil prof. Ant. Kržič, urednik „Vrtca“, dr. Debevca, ko se je vrnil iz Kranja v Ljubljano. Iz teh Kržičevih besed, ki jih beremo v Dnevniku starega profesorja, vidimo, da je dr. Debevec sodeloval tudi pri naših mladinskih listih „Vrtcu“ in „Angelčku“, obenem pa vemo, da je pomagal Kržiču (1895) v prilogi Duhovnega pastirja pri „Zgledih bogoljubnih otrok“.

Dom in svet je v letih 1896—97 slovensko dijaštvo tako vzveselil, kakor dotlej gotovo noben drug list ne. Začel je prinašati povest v pismih iz dijaškega življenja „Vzori in boji“, ki jo je spisal — Jos. Ošaben, za katerim se je ponižno skrival dr. Jož. Debevec. Ta povest, v katero je zajel pisatelj vse sladkosti in bridkosti, vse hrepenenje in trpljenje, vse navdušenje, stremljenje in prizadevanje dijaškega rodu svoje dobe, je odlično vplivala na pokolenje, ki je rastle pod konec preteklega stoletja in še naprej v predvojni dobi. Iz te povesti je prešel v mlada srca ves oni idealizem, ki je bil pravi blagoslov za razvoj našega slovenskega kulturnega življenja. In sredi vojne, ki je pretrgala lepo tradicijo, so leta 1917. izšli „Vzori in boji“ pri Novi založbi v knjigi, pač z željo, da bi tudi povojni rod zajemal iz nje vse one vrednote, ki naj izobličijo in izkrešejo značaje, kateri naj bi v novih razmerah novega časa z istim idealizmom delali v blagor naroda in domovine kakor predvojne generacije.

„Ali Ti smem povedati, da ‚Dom in svet‘ še izhaja?“ je pozdravil dr. Opeka kakor Kržič dr. Debevca. To vprašanje je zaleglo. V Domu in svetu je v letih 1901—02 avtor „Vzorov in bojov“ nadaljeval Ivanovo povest na akademskih dunajskih tleh in ga vodil „Do zmage!“

Ko se je l. 1926. obnovil „Mentor“, je bil dr. Debevec njegova najmočnejša opora. V treh letnikih (1926—1929) je v treh delih zaključil svojo trilogijo, ko je kot Sempronij Tiro priobčeval svoje spomine „Iz dnevnika starega profesorja“, ob katerih se lahko dijak in profesor uči, saj smo vsi „večni rekruti“, kar je v svoji duhoviti šegavosti s skromnim latinskim psevdonimom hotel povedati pisatelj, ko je Solonovo modrost „gerasko d' aei polla didaskomenos“ stisnil v dve besedi, ob katerih najbrž nihče ni mislil, da je z njimi označil

sebe in našo slovensko dognanje, da se človek uči, dokler živi...

Lepo bi bilo, če bi ob pisateljevem jubileju imeli poleg „Vzorov in bojev“ v knjigi tudi „Do zmage“ in „Iz dnevnika starega profesorja“ — saj so vsi trije deli ne samo odlično zabavno-vzgojno berilo, temveč tudi prvovrstni kulturni dokumenti naše preteklosti zadnjega pol stoletja.

Poleg te triologije, ki pomeni najboljše v Debevčevem originalnem delu, pa je še nešteto drugih spisov, izmed katerih naj navedem imenoma le nekatere.

V Katoliškem obzorniku, nasledniku Mahničevega Rimskega katolika in predhodniku Časa, je l. 1897. priobčil dr. Debevec duhovito tragikomedijo v petih dejanjih „Liberalizem ali Večni žid“, ki je prevedena tudi v hrvaščino. Neštete so ocene in referati, ki jih je dr. Debevec priobčeval v Obzorniku in Času.

V Koledarju Mohorjeve družbe se je znova oglašil kot pripovednik, ko je l. 1902. mohorjane vzveselil z „Materino daritvijo“ in l. 1094. z „Mladim mornarjem“.

Leta 1910. je začel v Domu in svetu s svojim življenjskim delom, s prevodom in komentarjem Dantejevega religioznega epa „Divina Commedia“, katerega je končal leta 1925.

Ob ogromnem delu in trudu prevajanja, ki ga more slutite le, kdor pozna Dantejevo veledelo, je vendar neumorni kulturni delavec dr. Debevec našel še toliko časa, da je sproti bogatil naše znanstveno slovstvo, obenem pa mislil tudi na ljudske odre, katerim je kot Jože z Jezera napisal l. 1910. igro „Junaške Blejke“.

Kdo ne pozna Debevčeve razprave „Jos. Jurčič kot dramatik“ v Izv. nižje gimn. Lj. 1900, kdo ni bral v Izv. kranjske gimn. 1905 študije „Podoba (metafora) v slovenskem jeziku in slovstvu“, kdo se ni šele ob Debevčevi „Grški drami“ v Izv. I. drž. gimn. v Lj. 1913, 1914 dodobra seznanil z grškim gledališkim življenjem, kdo se ne spominja literarne študije „V rginija — Atala — Bogomila“, ki je izhajala v Domu in svetu 1905, in toplo pisanega članka o dr. Fr. Deteli v isti reviji leta 1920? In kje je kak naš list — od tednika preko dnevnika do najrazličnejših mesečnikov, v katerem ne bi sodeloval dr. Debevec, čeprav skrit za psevdonimom ali za šiframi in okrajšavo svojega imena? Globoko znanje, razgled, ki se mu čudiš, in čudovito čist in uglajen jezik izdaja slehernemu poznavalcu dr. Debevca, čeprav se skriva.

„Mentor“ je bil dr. Debevcu od vsega početka posebno pri srcu, vedno ga je spremljal z ljubeznijo in ga podpiral s prispevki in z nasveti. Z raznim drobižem iz svoje bogate zakladnice ga je leto za letom polnil, a posebej naj omenim iz starejših letnikov sestavka „Zakaj, kako in kaj naj čitamo“ (M. XI.), kar ste brali sedanji višjegimnazijci tudi v tretjem razredu v Westrovi Čitanki, ter razpravo o romantiki (M. XIII.). V prvih treh letnikih obnovljenega „Mentorja“ je priobčil, kot sem že omenil, svoje prezanimive spomine „Iz dnevnika starega profesorja“, dalje „Oton Župančič, pesnik notranje svobode“ (M. XV.), pod zglavjem „Knjige in pisci“ nas je seznanil s Shawovo dramo „Sv. Ivana“ (M. XVI.), „O ljubezni do domovine“ (M. XIX.)

ter v istem letniku še „Ob stoletnici rojstva Frana Levstika“ in „Slovenski pesnik v Ameriki“, v XXII. letniku pa bridko zgodbo „Kje so moje čitanke?“ ter še dva jubilejna sestavka o Ksaverju Mešku in v dramatični obliki „Kako je Janko Mlakar obhajal svoj 60. rojstni dan“.

Ko sem se 15. marca zglašil pri gospodu jubilantu in mu čestital ter se zahvalil za dosedanje delo pri „Mentorju“ in ga prosil, da bi še naprej v našem listu svoje Krezove zaklade duha nudil naši mladini, je gospod monsignor ljubeznivo obljubil, da začne v prihodnjem letniku s svojimi „Obiski pri upokojenih profesorjih“, ki jih bodo gotovo vsi z veseljem in pridom brali.

Bog živi starosto naših sotrudnikov še mnoga, mnoga leta!

Prof. VILKO NOVAK:

SLOVENSKA ZEMLJA V PRIPOVEDNIŠTVU

Kakor človek, tako je tudi zemlja prvina leposlovne umetnosti, posebno pripovedne. Bistvo pripovedništva terja, da mora dogajanje romana ali povesti biti nekam postavljeno. Zlasti v novejšem času, ko je prišla do večje veljave domača zemlja v leposlovju, skušajo pisatelji odkriti in poustvariti pravo podobo svoje zemljé, oživiti hočejo njen obraz in ujeti njen utrip. Čim bolj je kaka umetnina zakoreninjena v narodu, tem več pažnje posveča pisatelj zemlji, ki jo dviga obenem s človekom iz mrtve gmote v duhovno razgibanost. Sožitje človeka z zemljó je tako tesno, da se moramo le čuditi, zakaj so pripovedniki tako dolgo zanemarjali prikazovanje tega razmerja.

Zanimivo bi bilo proučiti, kako so slovenski pripovedniki gledali zemljo, kakšen pomen ima pokrajina v njihovem delu. Sledeče vrste pa imajo samo namen, biti nekak načrt literarne geografije, ki naj pokaže, kako so posamezne slovenske pokrajine zastopane v delu naših pisateljev. Temu zgolj zunanjemu očrtu pa naj sledi študija o značaju ljudi v posameznih pokrajinah, kakor ga prikazuje naše pripovedništvo. Mogoče se bo tudi kdo lotil našega literarnega zemljevida, kjer bomo videli rojstne kraje naših književnikov in kako so zastopana razna ozemlja in posamezni kraji v leposlovni tvornosti.

Tudi nekaj načelnih misli o tem vprašanju so pri nas že zapisali. Tako je Fran Levstik v „Popotovanju od Litije do Čadeža“ zapisal: „Ogibali naj bi se (naši pisatelji) tudi silo obširnega popisovanja krajev še tako lepih, ako ni potrebno in v pravo mesto postavljeno.“ Ko je pa zmagovala krajinska umetnost tudi v ostalih slovstvih, je želel Ivan Pregelj „povest Belokranjcev, Notranjcev, Gorenjcev, Goričanov, Tolmincev. Povesti iz krajev vina, morja, hmelja in enciana.“ To je bilo v skladu z željo: „v slovenskem slovstvu več pranarodnega in narodnega.“

Dolenjsko.

Prva slovenska povest, Janeza Ciglerja Sreča v nesreči, ni bila postavljena v izrazito domačo pokrajino. Šele programatični literarni spis *Frana Levstika*, zajet v leposlovno obliko — „Potovanje od Litije

do Čateža“, je postavljen v okvir dolenske pokrajine, goric, ljudskih pogovorov in žive ljudske govornice. Izvrševalec Levstikovega književnega načrta, Josip Jurčič, je razširil v svojem tvorstvu dolenski epski svet. On je nadahnil dolenski pokrajini s svojimi deli najmikavnejši čar. V glavnem je postavil vsa svoja dela na dolenska tla, zlati v okolico Muljave in Stične. Med manjšimi povestmi je posebno značilno krajevno ozadje v „Juriju Kózjaku“, ki se dogaja med Stično in Muljavo. Okolico domače vasi je imel pred očmi ob snovanju „Desetega brata“. Dejanje „Kloštrskega žolnirja“ pa se razvija v romantični Kostanjevici na Krki. „Sin kmetiškega cesarja“ je postavljen v okolico Krškega. „Sosedov sin“ prikazuje pristno dolensko vas, dasi ne vsebuje prijemljivih krajevnih oporišč. Podobno tudi v „Doktorju Zobru“. — Josip Stritar je poleg Jurčiča drugi izraziti dolenski pripovednik, ki je imel pred očmi dolensko pokrajino, ko je snoval „Rosano“ (Zalesje), „Sódnikove“ (Prilesje), „Gospoda Mirodolskega“ in domači vasi je postavil spomenik v „Zorinu“. — Tudi Ivan Tavčar, dasiravno drugod doma, je pritegnil v svoje delo Dolenjsko. Za pozorišče svoje novelete „Otok in Struga“, si je izbral pokrajino ob dolenski Krki pod Novim mestom, imenujoč grad Otóčice — Otok. Uvod je pisatelj posvetil Krki in njeni okolici. — Janko Kersnik imenuje pozorišče svoje novele „Gospod Janez“ kraj Grm na Dolenjskem. — Fran Detela je postavil svojo znamenito „Trojko“ na dolensko ozemlje, ki ga v uvodu označuje tako-le: „Od Krškega do Brežic in tja dol čez šentjernejsko polje se širi ob Savi velika dolenska ravnina.“ In kjer priteče Krka v ravnino, tam je Gorenja vas, kraj povesti. — Janeza Trdina „Bajke in povesti o Gorjancih“, ki pa so spojina ljudske in pisateljeve domišljije, že v naslovu izražajo svojo domačijo. — Janeza Mencingerja „Abaddon“ se pričinja ob Savi blizu Krškega in Brežic, kjer je Cvetanin dvorec. — Jurčičev učenec Fran Jaklič je zajemal snovi svojim številnim povestim iz Suhe Krajine, ki jo je naravnost narodopisno zvesto prikazoval (Vaška pravda, Sin, Joannes Studiosus). Ig pa je proslavil v povestih „V graščinskem jarmu“ in „Peklena svoboda“. — Ivan Lah je v „Upornikih“ slikal dolenske kmete okoli Čušperka pred l. 1848., v svoji „Vaški kroniki“ in drugih delih pa je pravtako kazal dolensko zemljo. — Milan Pugelj je nekatere novele lokaliziral na Dolenjskem. — Engelbert Gangl je opisal Belo krajino (Beli rojaki), za njim pa še Ivan Matičič (Na mrtvi straži) in Matija Malešič (Črnomelj DS 1928; Izobčenci). — Ilka Vaštevova je postavila povest o Valvazorju „Vražje dekle“ v Savsko dolino. Brežice, na Bogenšperk. — Med starejšimi pisatelji je omeniti še Frana Zbašnika - Malograjskega. — Miran Jarc je z romanom svoje generacije „Novo mesto“ postavil spomenik „dolenski metropoli“. — Pavla Brežnika „Klic Gorjancev“ je med zadnjimi dolenskimi deli. Zelo značilni so pa po svojem jeziku Ivana Zorca „Beli menih“, po poetičnem slikanju pokrajine pa njegova „Domačija ob Temenici“. — Juša Kozaka „Lectov grad“ prikazuje ljudsko življenje v delu in praznovanju pod Primskovim.

Kratek prerez kaže, da je domovina našega književnega jezika in našega pripovedništva v vseh časih mikala ne le pisatelje domačine, marveč tudi gorenjske rojake. Izrazitih pokrajinskih podob razen Stritarja, Zorca in Jarca pa naši pisatelji o Dolenjski niso ustvarili. Bolj so zajeli značilnosti ljudskega življenja in ljudsko govornico. (Dalje.)

Prof. ALBIN ŽABKAR:

TEŽKOČE ŠTEVILKE II

Pri računanju obsega in ploščine kroga se pojavlja skrivnostno število, čigar skrivnostnost opravičuje njegova zgodovina. Razmerje med obsegom in premerom je enako razmerju med ploščino in kvadratom polmera za vse kroge. Zaznamujemo ga z grško črko Π . Kolikor je do sedaj znano, se prvič tako zaznamuje v knjigi *Synopsis palmiorum matheseos*, ki jo je l. 1706. izdal William Jones. Najbrž je vplivala na zaznambo latinska beseda *semiperipheria* (polovica krožnice), kakor se da po neki drugi analogiji sklepati. Vendar W. Jones ni prodril. Prijeli so se tega zaznamovanja šele, ko ga je prevzel veliki matematik Leonhard Euler (1707—1783) v svojo obširno korespondenco in zlasti v svoje znamenito delo *Introductio*, ki je izšlo l. 1748.

Π ni racionalno število. Ni ga mogoče izraziti v obliki kakega ulomka niti v obliki decimalnega števila s periodiciteto. Načelno mu je mogoče določiti poljubno število decimalk. Pri praktičnem računanju pa jemljemo le toliko decimalk, kolikor jih zahteva natančnost računa. Pri polmeru 1 m je napaka izračunanega obsega manjša od 0,006 mm, če se omejimo na 5 decimalk; ako računamo z 10 decimalkami, je napaka dolžine ekvatorja manjša od 2 mm. Zaokroženemu številu pravimo približek.

Najstarejši približek je 3. Rabili so ga že Babilonci. Odtod je prišel k drugim narodom. Omenja se v sv. pismu stare zaveze pri opisu nekega umivalnika iz Salomonovega svetišča. Nahaja se tudi v staroindijskih in starokitajskih spisih.

Velik napredek pomenijo izsledki grškega matematika Arhimeda iz Sirakuz (287—212 pr. Kr. r.) Dognal je meje Π . Uvidel je, da je Π manjši kakor $3\frac{1}{7}$ in večji kakor $3\frac{10}{71}$. Poznal je torej Π do dveh decimalk natančno. Postopal je tako, da se je po vrčtanih in očrtanih pravilnih mnogokotnikih z večanjem števila stranic bližal krogu. Izhajal je iz vrčtanega enakostraničnega trikotnika in računal do vrčtanega pravilnega 96kotnika; od očrtanega pravilnega šesterokotnika je prišel do očrtanega 96kotnika. Kajpada je bilo računanje takrat težavno; uporabljal je razmerja. Ponjem so vzeli zgornjo mejo $3\frac{1}{7}$ kot približek. Približek $3\frac{1}{7}$ je nastopil svojo pot po svetu. Prevzeli so ga v Aleksandriji, kjer je bil sedež učenosti; odtod je prišel v Indijo in celo na Kitajsko, kjer se sledi v 5. stoletju po Kr. r. Spodnja meja ni bila toliko prikladna za računanje. Obe meji so pa dolgo uporabljali za preizkus pravilnosti približkov, ki so jih na kak način izračunali.

Približek $3\frac{17}{120}$ se imenuje indijski. Nahaja se pa že pri astronomu Klavdiju Ptolomeju iz Aleksandrije (med 90—160 po Kr. r.). Natančnejši je kakor Arhimedov. Nastal je po poenostavitvi Arhimedovih mej v seksagesimalnem sistemu. $3\frac{1}{7} = 3^{\circ} 8' 24,23''$, $3\frac{10}{71} = 3^{\circ} 8' 27,04''$, srednja vrednost $3^{\circ} 8' 30''$, kar da gornji približek. Seveda se za natančnost takrat ni vedelo.

Indijski je tudi približek $\sqrt{10} = 3,1623$, ki ga je učil Brahmagupta (* 598 po Kr. r.).

Pri rimskih geometrih ni nobenega napredka. Rabili so 5. Arabci so prevzeli grške izsledke in niso ničesar prispevali.

Tudi v srednjem veku niso v tem oziru napredovali. Nekateri so imeli Arhimedove približke za natančno vrednost. Nov približek je samostojno izračunal Leonardo iz Pise (v 15. stoletju), in sicer $\frac{964}{275}$. Samostojnost kaže tudi kardinal Nikolaj Cusanus (1401—1464). V splošnem je vladala nejasnost.

Šele konec 16. stoletja je spraval stvar v tek. Vieta (1540—1603) v Parizu je določil 9 pravih decimalk s tem, da je Arhimedovo metodo dalje uporabil. V knjigi *Idea mathematicae* Nizozemca Adrijana van Roomena, ki je izšla l. 1595., je izračunan na 15 decimalk. Nizozemec Ludolf van Ceulen (1540—1610) je priobčil π na 52 decimalk. Izračunal je pa še 5 decimalke. Na njegovem grobnem napisu v cerkvi sv. Petra v Leidenu je bil π s 35 decimalkami. Po njem se tudi imenuje π Ludolfovo število.

Približek 555 se pripisuje dvema: Adrijanu Anthoniszu iz Metzja (1527—1607) in nemškemu matematiku Valentinu Othonu, ki je umrl v začetku 17. stoletja.

Popolnoma na drug način z uporabo vrst so izračunali veliko večje število decimalk: astronom Abraham Sharp (1651—1742) 72 decimalk, astronom John Machin (umrl 1751 v Londonu) 100 decimalk, de Lagny (1660—1754) v Parizu l. 1717 117 decimalk, naš rojak Jurij br. 34. Vega (1754—1802) l. 1794 140 decimalk, Zacharias Dase 1844 200 decimalk, William Rutherford 1824 208 decimalk, Thomas Clausen (1801—1855) 250 decimalk, Richter 500 decimalk, Shanks (1843—1874) 707 decimalk. Seveda so bile v nekaterih primerih napake. Tako je imel Vega 156 decimalk pravih. Kljub temu, da je od nešteto decimalk izračunanih le 707 pa to daleko preko mere zadošča.

Vsa skrivnost je odpadla številu π šele 1882 l., ko je Lindemann dokazal, da ni algebrائيčno iracionalno število, to je, da ne more biti koren algebrائيčne enačbe z racionalnimi koeficienti.

M. A.:

SOL IN POPER

Ras Prekla je poveljeval:

„Zvezke zaprite: eden, dva, tri. — Zvezke na konce klopi: eden, dva, tri. — Zadnji da zvezke naprej, prva dva prineseta meni: eden, dva, tri.“

In so oddajali zvezke sami junaki. Na levi junak Cene, ki je slaven že izza bitke pred Trojo, ko se je na poveljstvo rasa Jojoja strašno tolkel zanjo, to se pravi: zaradi nje in skrivnostnega konja pred njo, a brez uspeha. In z desne junak Janez, ki je znan iz bojov za jezero Tanga, ki ga revež ubogi kljub vsej izvežbanosti in neustrašenosti ni mogel osvojiti na ogromni karti Evrope, čeprav mu je ras Žirafa to strogo ukazoval. Potem junak Tine, ki uživa sloves zlasti zaradi okroglo zlikanih hlač. In dalje vsi drugi junaki, ki se med njimi vsak odlikuje v borbi na življenje in smrt, ko jih rasi vodijo preko rodovitnih polj in žgočih puščav, preko najvišjih gora in najglobljega morja, po zemlji in po nebu, po starih in novih deželah, po širnih mestih in samotnih pragozdih, med divjimi zvermi in ljubkimi pticami in bogve kod še vse. — Junaka Jože in Tone sta odnesla zvezke rasu Prekli, ki je spet poveljeval:

„Vstanite, vrste!“ in odšel: „Eden, dva — eden, dva...“

Boj je bil končan, poveljnik je odšel, vojska se je oddahnila, stopila iz vrst in se začela pomenkovati o boju. Ras Prekla zahteva sicer strumno disciplino in mir kot v cerkvi, a vidi slabo. To je pa junakom silno všeč. Kako naj zapazi vse drobno popisane lističe, ki se skrivajo v robcih in žepih in pod pivniki, ko niti na pet metrov ne loči zvezka od knjige. Zdaj govori vsa vojska le o tem. A junaka Polde in Tone iz prve klopi sta se nekaj sporekla. Tone dolži Poldeta, da mu je izpod pivnika ukradel take vrste papir, ki mu v navadnem življenju „plonkarica“ pravimo. Polde niti ne taji. Tonetu je seveda preveč. V Poldeta se zažene in junaka se nekoliko pretepeata, a preveč ne. Kaj pa bi starši rekli, če bi njih junaki kar na lepem začeli prihajati domov brez glave ali roke ali celo mrtvi.

Nace, junak, ki skrbi vojski za zabavo, je speljal pozornost drugam. Stopil je na poveljniški most in zakokodajsal kot petelin. Ko je bilo med junaki spet mirno, je pa predlagal ustanovitev lista, ki bi nosil naslov „Sol in poper“. „Tak list so naši predniki pred kakimi petdesetimi leti že imeli, zakaj bi ga mi ne obnovili,“ je dejal. Junaki so bili vsi zadovoljni. Nace je prevzel uredništvo, njegov sosed junak Tomo pa upravo. Za papir bodo že kako poskrbeli. Junak Cene je predlagal, naj bi vsak izmed junakov iztrgal iz bojnega zvezka (ki se iz bojev vrača navadno ves krvav) nekaj listov in jih prispeval upravi.

K sotrudništvu je Nace povabil vse. Začeli bi kar prihodnjo uro, ko bo poveljnik ras Predsodek. Uredništvo sprejema vse umetniške izdelke, a le pod pogojem, da bodo toliko potreseni s poprom in soljo, da bodo skremžili obraz tudi čemernemu Ludoviku. No, junaku Ludoviku so se usta že pri tem predlogu razlezla v nasmeh in vsi so bili zadovoljni, da so videli, kako se smeje junaški tovariš. Vzklikali so mu, da je bilo kaj!

Da bi bili junaki še bolj veseli in bolj navdušeni za umetniško delovanje, je Nace še dalje skrbel za zabavo. Začel je oponašati „pocestnico“, kako se navadno pri kakem „zavogelniku“, ki ji pokaže tire, začne premikati, s kakim ropotom potem „trobi“ ljudem pred seboj k umiku, kako žvižga okrog oglov, kakšne glasove izvablja iz zemeljskega „žvrgolišča“, kako se ustavlja in nazadnje popolnoma ustavi. Nace je začel pri oknu, končal pa v kotu pri vratih. Junaki so bili navdušeni, da je moral Nace ponoviti enkrat, dvakrat, trikrat. Potem ni hotel več. Brž je izginil skozi vrata in se že pol minute nato spet pokazal — v vlogi rasa Predsodka. Vrata je pustil odprta, slovesno stopil k tabli, se obrnil proti junakom, oklenil z rokami ponarejeni predsodek in vprašal: „Je-li to težko?“

Za smeh ni bilo mnogo časa, ker je zvonec že naznanjal prihod rase Predsodka, ki je bil res že med vrati. S seboj je prinesel debelo knjigo in jo dal Ludoviku, da je junakom čital. Junaki pa niso poslušali. Razen Ludovika so vsi pripravljali soli in popra za „Sol in poper“. Ras Predsodek je pa seveda mislil, da si tako pridno zapisujejo učenost njegove knjige.

Pa se mu je vendarle zdelo, da so preveč razgibani. Ha, nekaj je zapazil! Pognal se je k Jožetu kakor sokol nad goloba in prestregel pošto, ki so jo prebivalci prve klopi poslali uredništvu „Soli in popra.“ Zaplenil je konec papirja, ki je bil na njem pripet kos starega usnja in pripisano pojasnilo:

„Posrečilo se nam je, da smo po napornem iskanju in kopanju zagledali v Golidi, mestu zraven Kurje vasi, tale kos usnja. To je ostanek obuvala, ki ga je nosil slavni naš brat junak Winnetou. Pošljamo ga uredništvu „Soli in popra“, da ga da svojim čitateljem na ogled.“

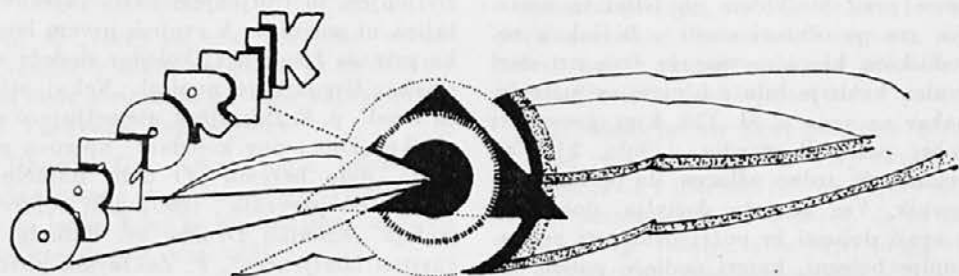
Podpisani so bili junaki prve klopi.

„A, veste kaj, ‚Sol in poper‘ bi morala prinašati res slane in pekoče stvari, ne pa takole neslanih! Sicer pa le počakajte, vam bom že dal soli in popra,“ je dejal ras Predsodek, vrgel zaplenjeno pošiljko na mizo in spet sedel. Ludoviku je vzel knjigo in začel klicati imena junakov in jim poveljevati. Drug za drugim so vstajali, drug za drugim so tudi sedali. Marsikdo se še niti vzravnal ni, ko je že prišlo povelje, naj sede.

In da je nesreča popolnejša, je prineslo še neguša. Brž so se vzravnali junaki, ko se je nenadoma prikazal v vratih, in prebledeli — saj je na mizi ležala zaplenjena pošiljka. Ras Predsodek jo je iz usmiljenja do junakov sicer skušal skriti, a neguš je bil hitrejši.

„Aha,“ se je nasmehnil, ko je prebral. „Soli in popra vam dajejo premalo.“ Potem pa so padale na junake težke besede iz neguševih ust. Težke, težke! In grenke! Vse junaške glave so se sklonile pod grenkobo teh naukov. A neguš je govoril, kot bi ga kdo naprosil za to. Mahal je z rokami, zmajeval z glavo, zraven pa govoril, govoril... In ko se mu je zdelo dovolj, jim je obljubil, da jih bo rasu starešini priporočil za kako nagrado.

Neguševo priporočilo je pri rasu starešinu mnogo zaleglo. Obnovitelju in prvim sodruđnikom „Soli in popra“ je nasul v dijaško knjžico toliko soli in popra, da „Soli in popra“ niso več potrebovali.

NOVE KNJIGE

Franca Jakliča Izbrani spisi. Uredil Janez Logar. Prvi zvezek. Ljubljana 1956. Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, podružnica Novo mesto. Str. 285.

V Zbirki domačih pisateljev Jugoslovanske knjigarne se je pridružil Levstiku in Erjavcu ter Preglju in Bevku pisatelj, ki ga današnji rod skoroda ne pozna, ker v šoli samo mimogrede sliši o njem, ko je govor o ljudskih pistteljih. Res, Jaklič je izrazil ljudski pisatelj, ki je vzrastel ob naših najboljših pripovednikih iz Levstikove šole in že pod vplivom realizma

v zadnjem desetletju preteklega stoletja vpeljal v naše slovstvo Suho krajino v vsem njenem bitju in žitju. Čitatelj, ki je razgledan po sedanjem slovstvenem svetu se ob Jakliču ne bo navduševal, ob folklori „Selske slike“ in „Naših vaščanov“ se bo kljub sijajni karakteristiki posameznih tipov dolgočasil, ob „Vaški pravdi“, zgodbi „Kako se je ženil Kobaležev Matija“ in ob romantični „Svatbi na Selih“ se pa tudi ne bo zadovoljil, ker so pač to povesti iz dobrih starih časov, pisane za zabavo in kratek čas in mimogrede še v pouk, a brez prave čustvenosti, ki delo razgiba in mu da življenje, katero nikdar v še tako stari umetnini ne zamre. Seveda

moramo ob spisih v tem prvem zvezku pomisliti, da so izšli izpod peresa mladega učiteljsnika, oziroma učitelja in so njegovi prvenci, katerim so sledila boljša dela.

v Urednikovem poročilu in v Opombah izvemo vse, kar je nujno potrebno vedeti o pisatelju v tej prvi dobi in teh njegovih delih. Oprema je zelo lepa in okusna. Delo seveda toplo priporočamo vsem, ki se zanimajo za naše starejše pisatelje.

Dolores Vieser: Pevček. 1956. Jugoslovanska knjigarna Ljubljana. Ljudska knjižnica 61. Prevedel Janez Pucelj. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 512. — Pevček je sirota Ivan Kamenar, doma iz Beljaka, kjer je bil oče organist, a je odšel, prevaran, s sinkom v svet in se preživljal kot godec. Vračajoč se s Poljskega, da bi še enkrat videl Beljak, obnemore pred Št. Vidom ob Glini in umre. Sin gre po očetovi smrti v Beljak k sorodnikom, ki ga ne marajo, izve pri stari ženi, kako je bilo z očetom in materjo, nakar se vrne v Št. Vid, kjer ga spravi dobri pater Bernardin v šolo, kjer se pridno uči, trdno odločen, da postane duhovnik. Vse mogoče doživlja, dokler si v svoji dobroti in požrtvovalnosti ne napopljete bolezni, kateri podleže potem, ko je srečal še gospo mater, ki ga ni hotela spoznati... Dolores Vieser, po rodu Slovenka, je s pristržno zavzetnostjo podala zgodbo slovenskega koroškega pevčka in študentka iz prve polovice 18. stoletja in orisala tudi pokrajino z živimi barvami. Pucelj je spreten prevajalec, kar je že večkrat dokazal, vendar mu je v tem prevodu ušla ta in ona slovnična napaka. Kdor je bral „Pevčka“ v Slovenčevem podlistku, ga bo rad ponovno bral v knjigi, kdor ga pa še ni, naj le seže po njem!

Enrica v. Handel-Mazzetti: Jese in Marija. I. 1956. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Leposlovna knjižnica 24. Prevedel dr. Ivan Pregelj. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 296. — Handel-

Mazzetti nam je že v predvojnem Domu in svetu predstavil v lepi študiji dr. Jakob Šilc, vendar je doslej v prevodu še nismo poznali. Po 50 letih, odkar je izšel njen najboljši in najpomembnejši roman, zajet iz dobe protireformacije, je našel zdaj v Preglju kongenialnega prevajalca, ki se je nemara tudi ob tem delu učil, ko je pisal svojega „Bogovca“. Več o tem romanu, ko izide v celoti.

Izseljenski koledar za leto 1937. Uredil Josip Premrov. Izdala in založila Družba sv. Rafaela za varstvo slovenskih izseljencev v Ljubljani. Tiskala Zadržna tiskarna v Ljubljani. Str. 96. Od leta 1850 se naši ljudje izseljujejo in danes jih je izven mej naše države — vseti so tudi rojaki na Primorskem, Koroškem in Madžarskem — 1.201.907!! Pa naj potem kdo reče, da koledar, ki bi nas seznanjal z življenjem in trpljenjem naših rojakov v tujini, ni potreben. V svojem prvem letniku prinaša Izseljenski koledar sledeče sestavke: Urednik je napisal „Nekaj misli za uvod“, p. K. Zakrajšek utemeljuje v sestavku „Zopet nov koledar?“ njegovo potrebo, nato beremo „O delu Rafaelove družbe do prevrata“, izseljenski referent podaja „Kroniko Družbe sv. Rafaela za varstvo izseljencev“, P. Zakrajšek govori še o „Važnosti izseljenskega arhiva“, dr. Fr. Pokorn piše o „Slovenskih izseljencih in našem časopisju“, Jože Podslivniški pa nam pokaže, „Kako skrbijo drugi narodi za svoje rojake v tujini“, nato izvemo, „Kako dobiti iz Amerike pojasnila“ in še kako je z možnostjo izseljevanja, o čemer nas pouči Fr. Fink, a Leopold Stanek se opravičeno zavzema za izseljenski inštitut v Ljubljani. Po teh sestavkih sledijo informativni pregledi o slovenskih podpornih enotah v U. S. A., o časopisju med Slovenci v tujini, seznam slov. duhovnikov v U. S. A., članov Rafaelove družbe, zbirke izseljenske nedelje in Naši izseljenci po svetu (od str. 41 — 81!), nakar sledita dva prizora, Premrovov „Krik

iz tujine“ in Šlibrov „Naš pravi dom“ ter Urankarjeve in Kunčičeve pesmi. Naročite ta koledar in pokažite tako, da se zanimata za usodo bratov in sester, ki žive v tujini.

POMENKI

J. O. „Popotnikove sanje“ so čeden motiv in kar lepo pisane, čeprav se mi zdi drugi del nekoliko šibkejši. Če bo le mogoče, jih priobčim še letos.

A. L. Humoresko in dramo z zanimanjem prebral. Reči moram, da ste posrečeno segli v sredo dijaškega življenja, samo škoda, da ste poslali še kar moker prvi zapis. Če bi obe stvari nekoliko premislili in prečistili, bi bili kar dobri. Za vsak slučaj jih prihranim. Morda jih o priliki tako sfriziram, da prideta lahko dostojno v Mentorjevo družino.

G. A. „Večer na vasi“ ste dobro orisali, a vendar v takih verzih še ni za Mentor. Kotčkov striček bi ga Vam najbrž priobčil. Pa drugič kaj boljšega!

Tihomir Gr. „Okno moje sobice“ je čedno pisana domača naloga, ki kaže, da boste lahko kdaj še kaj boljšega napisali. Pošljite drugič kaj več!

France Potoški. S „Pogledom v srce“ ste pokazali, da se znate poglobiti in zajeti do potankosti vse ono razgibano življenje mladega srca, a vendar mi kljub lepemu jeziku ni všeč, ker je vse preveč natrpno z raznimi simbolizmi. Poskusite kaj bolj realistično pisati.

T. R. Izmed poslanih mi ugaja samo „Večer“, ki ga priobčim, v drugih pa Vam delajo težave metafore, ki jih zastavite, a se jih v nadaljnjem ne držite, kar kviri učinek, ki naj bi ga vzbudila pesem.

Šmarnogorski „Slep je, kdor se s petjem ukvarja...“ je lepa črtica, dobro pisana, a bojim se, da bi se kak šolnik nad njo zgražal radi takega „špricanja“, ki je res svojevrstno, in na koncu še tista

predrznost!... Mislim, da se zato ne boste čudili, če je ne priobčim.

Škrjanček. Zagostoleli ste pesem „Prekmurski študent trpi“, ki je po svoji vsebini bidka, a oblikovno nedognana. Nič.

M. A. Vidite, zdaj je oni motiv v „Človeku in denarju“ vse boljše obdelan, kakor je bil v prvotni redakciji, čeprav je še vedno nekoliko naivno zajet. Napredek je vsekako viden in upam, da boste kdaj še prav dobro pisali. Poskusite napisati kaj iz življenja, ki Vam je bliže!

Koko. Vtis imam, kakor bi bil Vaš potopis kar tako vržen na papir, ker včasih ste napisali že marsikaj boljšega. Snovno je pač nad vse zanimiv, a moral bi ga nekoliko opiliti in tudi — skrčiti. Prve strani bi lahko v dveh, treh stavkih povedali, potem, v zraku, pa bi se morali vse bolj razmahniti! Seveda, ekstravaganc v stilu bi pri tem ne bilo treba. Dajte, poskusite sami še enkrat napisati, bo gotovo boljše in potem bi rad priobčil v zadnji številki, s klišeji seveda.

X. „Profesorja“ ste sicer pristržno opisali, a ne vem, če bi bil zadovoljen, ako bi ga predstavil v „Mentorju“ vsej ljubi slovenski javnosti. Mislim namreč, da bi zaslужil globljo študijo, a še rajši bi ga videl dramatično razgibani zgodbi.

J. Š. Tudi Vaša proza mi je všeč in kaže lep talent. Vse tri bi rad priobčil, a je motivno za „Mentorjev“ krog naročnikov le prehudo. Dajte, oglasite se o priliki pri meni, da se pomeniva. Peresa ne smete odložiti!

Podmagdalenski. Obliko soneta pač obvladate, a jezik v njem je prevsakdanji. V drugih dveh ste boljši, samo Jenkov vpliv je tolik, da moti.

J. K. Izmed poslanih je samo „Hrepenenje“, druge so bolj šibke, soneti pa kar slabi.

B. M. Tudi Vi ste začeli s soneti. Saj bi bili, a za satiro ste le premladi, ko Vam nagaja slovnica in Vam manjka še prave prožnosti.

ZANKE IN UGANKE

KRIZANKA (Fr. Kosmač.)

(Fr. Kopač.)

Ciril Studa
Velenje

Vodoravno :

4. ploskovna mera, 6. del voza, 7. francosko mesto (fon) 8. italijanska nota, 9. pesniška oblika, 10. domača žival, 12. možki poklic, 14. pojav na nebu, 15. vas pri Ljubljani, 17. nikalnica, 18. dalmatinski pesnik.

Navpično :

1. slovenski pisatelj in pesnik, 2. slovenski pisatelj, 3. slovenski mesečnik, 5. egiptovsko božanstvo, 6. del voza, 10. letni pojav, 11. poljska rastlina, 13. albansko mesto, 16. oblika os, zaimka, 17. nikalnica.

Obvestilo (Filaks).

Janka Sičrs
Jon Lonač

Paračin

Zaročenca?

Posetnice
(Fr. Kosmač.)

Irenej V. Tomnej
Kropa

Odon Šarznik
Klis

Rešitev zank in ugank

A J a b o l k o b l i č j e D
m a l a v a s t r a n j e
n a z a r e t r a v n i k
b r e s k e v e l e n j e
u č i t e l j o j m e n e
m a k s i m a l e l u j a
m o l i t e v i n o t o k
k e r s n i k s e n i j a
s e n o ž e t a t v i n a
p l a n i n a b r a h a m
k r i š t o f a b i j a n
p e t e l i n i k o d e m
B j o n a t a n i k o t i n C

Rešitev besedne uganke: 1. jabolko, obličje; 2. Mala vas — Stranje; 5. Nazaret — Travnik; 4. breskev — Velenje; 5. učitelj — jojmene; 6. Maksima — aleluja; 7. molitev — vinotok; 8. Kersnik — Ksenija; 9. senožet — tatvina; 10. Planina — Abraham; 11. Krištof — Fabijan; 12. petelin — Nikodem; 15. Jonatan — nikotin.

V prekotnicah od A — B in od C — D bereš Kristusovo besedo: Jaz sem vstajenje in življenje.

Prav so rešili: Jug Franjo, Studenci pri Mariboru; Sirk Franc, dijak VI. razreda v zavodu sv. Stanislava, Št. Vid nad Ljubljano; Kosmač Franc, IV. c kl. gimnazije v Ljubljani.

Izžreban je bil Kosmač Franc, ki dobi knjigo: Fr. Weiser, Najmlajši poročevalec.

V Jugoslovanski knjigarni si naročite sledeče knjižne zbirke:

Leposlovno knjižnico
Ljudsko knjižnico
Zbirko domačih pisateljev
Zbirko mladinskih spisov
Kosmos

za malenkostne mesečne obroke. Zahtevajte naš Vestnik, ki ga pošljemo brezplačno z natančnimi podatki.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Diafilmmax Skioptični aparat za društva in šole! Velikanski odjem v drugih državah. — Nastala je nova industrija!
Za katehete! Verski pouk s projekcijo! — Teža aparata 2.300 gr. Velikost 30x14x25 cm. Za vsako elektr. napetost! Diapozitivi na filmu! 60 diapozitivov tehta nekaj gramov! Ogromna izbira kulturnih serij. Okoli 500 katoliških verskih serij! Najcenejša projekcija. Do 4 m široke slike! Cena D 1.750.- — Cenik zastoj!
Drogerija Gregorič Ljubljana, Prešernova 5

DIJAKI!

Obiskujte **Ljudsko knjižnico v Ljubljani, Miklošičeva c. 7/l.,** ki Vam nudi bogato izbiro knjig za nizko izposojevalnino.

NOVA ZALOŽBA LJUBLJANA

Kongresni trg št. 19.

SOLSKE POTREBŠČINE za vse šole, učila, zvezki, barve, risalno in tehnično orodje, nalivna peresa.

KNJIGE: šolske, leposlovne in znanstvene. Tuja literatura v vseh jezikih. Cankarjevi in Finžgarjevi zbrani spisi.

OPOZORILO! Na polovico prvotne cene in še več so znižane pomožne knjige za dijake, tako: Kelemina, Literarna veda; Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; razni prevodi iz klasičnega slovstva i. t. d.

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

r. z. z neom. z., Ljubljana, Miklošičeva cesta 6, v lastni palači.
obrestuje hranilne vloge najugodneje.

NOVE VLOGE vsak čas razpoložljive obrestuje po 4%, proti odpovedi 5%,

? ALI POZNATE SLOVENSKO ZAVAROVALSTVO ?

Zadnja desetletja prejšnjega stoletja so v slovenski gospodarski zgodovini zelo važna. V konsumnih društvih in blagovnih ter kreditnih zadrugah je našel slovenski človek rešitev iz spon tujih kapitalistov in se osamosvojil.

V enem dolgo časa ni mogel stopiti na lastne noge — v zavarovalstvu. Naši ljudje so bili v tej važni gospodarski panogi često prepuščeni na milo voljo tujcev, ki so iz nesreče našega človeka kovali zlate kapitale.

Pa je šinila tudi tu rešitev v letu 1900 z ustanovitvijo samostojne slovenske zavarovalnice

Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani

Tekom 35 let se je Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani iz skromnih početkov razvila v mogočno gospodarsko podjetje, ki ima v elementarnem oddelku 21 milijonov, v življenjskem pa 29 milijonov kritnih sredstev. Letni premijski donos znaša v elementarnem oddelku približno 10 milijonov, v življenjskem pa nekaj nad 5 in pol milijona.

Za enkrat vodi Vzajemna zavarovalnica naslednje panoge:

- a) **ELEMENTARNI ODDELEK.** požarno zavarovanje, steklo, jamstvo, kasko, nezgode vlom in zvonove.
- b) **ŽIVLJENJSKI ODDELEK.** življenjsko in rentno zavarovanje v vseh kombinacijah, dalje v posebnem oddelku
- c) **KARITAS.** posmrtninsko zavarovanje.

Slovenski izobraženec mora poznati zgodovino in pomen slovenskih gospodarskih institucij, da ve prav svetovati in prav tolmačiti vsakemu slovenskemu gospodarju, ki se z zaupanjem obrne nanj za nasvet.